

'Als dansen op een slap koord'

Hoe jongerenwerkers jeugdcriminaliteit kunnen helpen voorkomen

Tussentijdse bevindingen uit Drop In regio Limburg

 Drop In

‘Als dansen op een slap koord’

Hoe jongerenwerkers jeugdcriminaliteit kunnen helpen voorkomen.

Tussentijdse bevindingen uit Drop In regio Limburg.

Lectoraat Sociale Integratie, Zuyd Hogeschool
Dr. Karlien Strijbosch, Drs. Loes Linssen & Dr. Maja Ročak

2 juli 2025

sociaalwerknederland.nl/project/drop-in

**ZU
YD**

Dit onderzoek is mogelijk gemaakt met subsidie van Ministerie van Justitie en Veiligheid en het Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.

Samenvatting

Er zijn zowel landelijk als in Limburg zorgen over de deelname van jongeren aan jeugdcriminaliteit en ondermijning. Deze jongeren lopen het risico om de aansluiting met de samenleving te verliezen en aanhoudende patronen van crimineel gedrag te ontwikkelen. In 2022 is de Nederlandse overheid daarom gestart met het programma 'Preventie met Gezag'. Hieruit is het 3-jarige project Drop In ontstaan. De ambitie is om de rol en bijdrage van het professionele jongerenwerk aan criminaliteitspreventie en ondermijning inzichtelijk te maken en te versterken.

Onderzoekopzet

Er zijn drie regionale onderzoekswerkplaatsen gevormd in Limburg, Noord-Holland en Twente. Deze rapportage betreft de regio Limburg. In dit onderzoek gebruikten we verschillende methoden: we liepen mee met jongerenwerkers, interviewden hen en organiseerden reflectiebijeenkomsten en terugkoppelsessies.

Op welke doelgroep is criminaliteitspreventie gericht?

Jongerenwerkers bereiken in het reguliere jongerenwerk een brede groep jongeren en richten zich op de brede ontwikkeling en het meedoen van jongeren in de samenleving. Deze brede basis wordt als onmisbaar gezien in Limburg om te voorkomen dat jongeren in de criminaliteit belanden of blijven. De ondervraagde jongerenwerkers stoppen minder energie in de groep die fors crimineel actief is en richten zich eerder op jongeren die in kwetsbaardere posities zitten of die mogelijk met criminaliteit te maken kunnen krijgen. Deze rapportage gaat nadrukkelijk niet over de omvang en aard van jeugdcriminaliteit in onderhavige regio. De jongerenwerkers zelf benadrukken dat ze het moeilijk vinden om jongeren te karakteriseren op basis van sociaaleconomische status (SES), leefstijl, gezinssituatie, gender en etniciteit.

Welke rol zien jongerenwerkers voor zichzelf weggelegd in criminaliteitspreventie?

Jongerenwerkers zetten zich op uiteenlopende manieren in voor preventie van jeugdcriminaliteit. Op preventief niveau creëren jongerenwerkers een positief klimaat en connecties met jongeren door dicht bij hun leefwereld te blijven, present te zijn. Dit is essentieel om in contact te komen en te blijven. Vanuit deze vertrouwensrelatie kunnen jongerenwerkers acties ondernemen om jongeren weerbaarder te maken tegen de verleidingen van criminaliteit en hen te beschermen mochten ze er zelf slachtoffer van worden. Jongerenwerkers voeren een constante balansoefening uit en laveren tussen verwachtingen van verschillende doelgroepen. Ze zien zichzelf als een schakel tussen

jongeren, handhaving en onderwijs. Jongeren die ernstigere misdrijven hebben gepleegd kunnen bij de jongerenwerkers aankloppen vanuit een opgebouwde professionele vertrouwensband, echter is dit niet de groep waarop de jongerenwerkers in dit onderzoek zich voornamelijk richten.

Hoe geven ze hier in praktijk invulling aan en hoe werken ze hierin samen met partners?

Jongerenwerkers letten op signalen die kunnen wijzen op criminele verleidingen en gaan waar mogelijk het gesprek aan met jongeren. Ze creëren sociale verbindingen tussen jongeren, met henzelf en andere volwassenen en bieden constructieve vrijetijdsbesteding aan passend bij de behoeftes van jongeren. Om jongeren te bereiken zijn ze aanwezig in de leefwereld van jongeren en houden ze het contact laagdrempelig, transparant en vrijwillig. Het gebruik van humor helpt daarbij. Ze houden een vinger aan de pols in de snel veranderende leefwereld van jongeren. Jongerenwerkers werken bijvoorbeeld samen met onderwijsinstellingen, maatschappelijke organisaties en sportclubs om ook daar in de leefwereld van jongeren aanwezig te zijn. Een belangrijke trend om aandacht voor te houden is de relevantie van de online leefwereld op jeugdcriminaliteit. Er wordt samengewerkt met de meer op repressie gerichte ketenpartners zoals de politie, maar jongerenwerkers verliezen de professionele vertrouwensrelatie en hun rol als belangbehartiger van de jongeren niet uit het oog. Voor de groep jongeren die duidelijk het criminele pad bewandelen hopen jongerenwerkers dat justitie een grens stelt.

Wat hebben jongerenwerkers nodig om hun aanpak gericht op criminaliteitspreventie verder te versterken?

Om hun werk gericht op criminaliteitspreventie te versterken hebben jongerenwerkers ruimte, begrip en tijd nodig om te blijven werken aan duurzame professionele vertrouwensrelaties met jongeren en hun omgeving. Ook hebben ze behoefte aan korte lijntjes met betrouwbare ketenpartners die begrijpen wat de dilemma's zijn waar jongerenwerkers tegenaan lopen. Daarnaast onderstrepen de jongerenwerkers dat ze de mogelijkheid moeten hebben om aan de behoeftes van de verschillende doelgroepen jongeren te kunnen voldoen. Ten slotte gaven jongerenwerkers aan dat ze behoefte hebben om meer te leren over hun rol t.a.v. online jongerenwerk en helpt het om met andere jongerenwerkers ervaringen en dilemma's te kunnen delen en bespreken.

Inhoudsopgave

Inleiding.....	5
Achtergrond.....	5
Aanleiding.....	5
Onderzoeksvragen.....	5
Onderzoeksopzet.....	6
Deelnemende organisaties en respondenten.....	6
Leeswijzer.....	7
2. Kenmerken doelgroep.....	7
3. Nabijheid, vertrouwen en humor in het jongerenwerk.....	9
Professionele vertrouwensrelatie opbouwen en onderhouden.....	9
Humor als smeer- en bondmiddel in relaties met jongeren.....	10
Beschermdende factoren.....	10
4. Bedreigingen voor present werken: over keuzes, grenzen en positionering in het jongerenwerk.....	12
In- / exclusie van jongeren.....	12
Organisatiedoelen versus doelen van het jongerenwerk.....	13
Positionering ten opzichte van ketenpartners.....	13
Uitdagingen voor jongerenwerk in de praktijk: online nabijheid en samenwerking in de (grens)regio.....	14
Online leefwereld.....	15
Werken in een grensregio.....	15
Bronnen.....	17

Inleiding

Achtergrond

Het jongerenwerk heeft als maatschappelijke opdracht om jongeren te ondersteunen in hun groei naar volwassenheid en volwaardige deelname aan de samenleving. Jeugdcriminaliteit heeft een negatieve invloed op de identiteitsontwikkeling en draagt bij aan slachtofferschap, uitbuiting en misbruik van jongeren. Daarmee wordt het fysieke en mentale veiligheidsgevoel van jongeren en hun leefomgeving aangetast (Koetsenruijter et al., 2023). Jeugdcriminaliteit lijkt af te nemen, maar er is sprake van verharding (van der Laan et al., 2024). Jongeren die betrokken zijn bij criminaliteit hebben vaak te maken met extra moeilijkheden bij het volwassen worden, terwijl ze minder ondersteuning en middelen hebben dan andere jongeren van hun leeftijd (Verbruggen et al., 2016).

Jongerenwerkers hebben contact met jongeren in kwetsbare posities. Zij zijn aanwezig in de haarkvaten van buurten waarvan de bewoners kampen met armoede, schulden, (raciale) uitsluiting, laaggeletterdheid en weinig sociaal kapitaal. Vanuit hun laagdrempelige, presente aanwezigheid worden zij ondergedompeld in de dikwijls rauwe realiteit van deze buurten en het lot van de jongeren die er wonen of passeren. Bij jongerenwerkers ligt er dan ook steeds vaker de verwachting dat zij een rol van betekenis moeten spelen in criminaliteitspreventie onder jongeren (De Jong, 2022; Sonneveld, 2024). Vanuit hun opdracht om jongeren te ondersteunen in de groei naar volwassenheid kunnen zij niet om deze feiten heen en streven ze ernaar jongeren weerbaarder te maken tegen onder andere de verleidingen van jeugdcriminaliteit.

Aanleiding

Om de rol en bijdrage van het professionele jongerenwerk aan criminaliteitspreventie en ondermijning inzichtelijk te maken en te versterken is Sociaal Werk Nederland in 2023 gestart met het 3-jarige project Drop In. Er zijn drie regionale onderzoekswerkplaatsen gevormd; in Twente, Limburg en Noord-Holland.

Onderzoeksvragen

De hoofdvraag van het onderzoek luidt: Hoe kan het jongerenwerk optimaal bijdragen aan criminaliteitspreventie bij jongeren in de leeftijd van 12-27 jaar? In de regio Limburg focussen we op de volgende drie deelvragen:

1. Welke rol zien jongerenwerkers voor zichzelf weggelegd in criminaliteitspreventie?
2. Hoe geven ze hier in praktijk invulling aan en hoe werken ze hierin samen met partners?
3. Wat hebben jongerenwerkers nodig om hun aanpak gericht op criminaliteitspreventie verder te versterken?

Onderzoekopzet

Het Drop In onderzoek in de regio Limburg wordt uitgevoerd door twee onderzoekers van het lectoraat Sociale Integratie van Hogeschool Zuyd. Het praktijkgericht verkennende onderzoek is in 2024 gestart en vormt de opmaat voor een handelingskader om jongerenwerkers te ondersteunen in de preventieve taak die hen is toebedeeld. Deze tussenrapportage geeft een inkijkje in de voortgang en eerste resultaten. De resultaten zijn gebaseerd op

- Zes interviews en informele gesprekken met jongerenwerkers (tussen voorjaar 2024 – winter 2024)
- Zeven dagdelen meelopen met jongerenwerkers in hun dagelijkse praktijk
- Drie reflectiebijeenkomsten met jongerenwerkers (januari, februari en mei 2025)

Interviews

In 1 op 1 interviews spraken we met jongerenwerkers over hun rol in criminaliteitspreventie, bredere ervaringen in het jongerenwerk en kwam samenwerking met ketenpartners aan bod. De interviews duurden 60 tot 90 minuten.

Meelopen

Om de informatie uit de interviews te verrijken hebben we zeven dagdelen meegelopen met de jongerenwerkers. We bezochten inloopavonden in de verschillende jongerencentra, namen deel aan ambulante rondes en waren aanwezig bij een overleg met ketenpartners. Daarnaast vonden er informele gesprekken plaats met jongerenwerkers en degenen met wie ze werken.

Reflectiebijeenkomsten

Tijdens de drie reflectiebijeenkomsten zijn de resultaten uit de interviews en meeloopsessies besproken met de jongerenwerkers. Uit deze sessies kwam aanvullende informatie en nuancering naar voren. Ook deze informatie is betrokken bij de rapportage.

Deelnemende organisaties en respondenten

Drie sociaalwerkorganisaties uit Limburg doen mee. Elke organisatie vertegenwoordigt een specifieke gemeente binnen het -verstedelijkte- gebied waarop het onderzoek zich heeft gefocust. Ze bieden locatie-gebonden jongerenwerk aan, organiseren evenementen, activiteiten, trainingen en voorlichting, en zijn actief in het ambulant jongerenwerk. Vanuit iedere organisatie zijn twee jongerenwerkers geselecteerd om deel te nemen aan het onderzoek. De selectie vond plaats op basis van interesse, affiniteit en er werd gestreefd naar een balans in gender, beschikbaarheid en praktische ervaring met het thema. Dit werd besloten in samenspraak met de organisaties waar ze werken. Hun deelname aan het onderzoek wordt gefaciliteerd vanuit Sociaal Werk Nederland. Ze werken zichtbaar en laagdrempelig in wijken die met problemen kampen op het vlak van veiligheid en leefbaarheid.

Tijdens het project is een jongerenwerker afgefallen vanwege persoonlijke redenen. De meerderheid van de respondenten is hbo+ opgeleid en op één jongerenwerker na zijn ze sociaal-agogisch geschoold. Qua leeftijd en sekse viel het op dat de drie jongerenwerkers midden twintig zijn en enkele jaren ervaring hebben na hun afstuderen. Twee respondenten hebben meer dan tien jaar werkervaring, een daarvan is later het jongerenwerk ingestroomd. Ze zijn allemaal in loondienst bij een sociaalwerkorganisatie.

In 2022 is de Nederlandse overheid gestart met het programma 'Preventie met Gezag'. Het programma wil voorkomen dat kinderen en jongeren van 8 tot en met 27 jaar in aanraking komen met ondermijnende criminaliteit of daarin doorgroeien. In totaal doen 27 gemeenten mee aan Preventie met Gezag. Het programma ondersteunt daarnaast ook 20 kleinere gemeenten in Nederland. Bij de start van Drop In waren geen enkele van de geselecteerde gemeentes in Limburg onderdeel van Preventie met Gezag om zo ook een beeld te krijgen wat er buiten de Preventie met Gezag gemeentes gebeurt. Tijdens de projectperiode van Drop-In zijn twee gemeenten die in de regio Limburg onderzocht werden toegevoegd aan het programma Preventie met Gezag.

In totaal is er in de drie geselecteerde gemeentes die meedoen met Drop In sprake van 15,5 FTE aan jongerenwerkers. Het grootste deel hiervan wordt besteed aan accommodatie-gebonden jongerenwerk. Slechts een klein deel (3,1 FTE) gaat naar het ambulante jongerenwerk. Hierin zijn ook aanzienlijke verschillen tussen gemeentes en de organisaties waarin de jongerenwerkers hun werk uitvoeren. Al onze respondenten zijn zowel ambulant als accommodatie-gebonden actief.

Leeswijzer

In wat volgt presenteren we de voorlopige bevindingen aan de hand van een aantal thema's die tijdens het veldwerk naar voren zijn gekomen. Elk thema belicht een ander aspect van hoe jongerenwerkers hun rol en bijdrage van het jongerenwerk aan criminaliteitspreventie ervaren in het spanningsveld van preventie, vertrouwen en praktische uitvoering.

2. Kenmerken doelgroep

Deze rapportage gaat nadrukkelijk niet over de omvang en aard van jeugdcriminaliteit in onderhavige regio. De jongerenwerkers zelf benadrukken dat ze het moeilijk vinden om jongeren te karakteriseren op basis van sociaaleconomische status (SES), leefstijl, gezinssituatie, gender en etniciteit. Jongerenwerkers vinden het moeilijk deelname aan criminaliteit te verklaren, maar noemen het geboren zijn in een antisociaal milieu en de (on)mogelijkheid om uit een crimineel milieu te stappen als factoren van betekenis. Ook wordt armoede genoemd in dit verband. De mogelijkheid dat jongeren zowel slachtoffers als daders in de context van criminaliteit kunnen zijn is erkend tijdens interviews en het meelopen maar dit kwam niet prominent naar voren.

Volgens de jongerenwerkers is er geen sprake van duurzame criminele groepen: jongeren besluiten ad hoc en in wisselende samenstellingen een criminele activiteit te begaan. Enigszins in strijd hiermee spreken de jongerenwerkers van een crimineel milieu: jongeren zetten elkaar onder druk om mee te doen met criminele activiteiten, de weg terug is moeilijk: "het moet je gegund worden", aldus jongerenwerker (JW01). Jongeren zitten vast in hun status: "opgeven is slecht voor je ego". Ook blijven jongeren verbonden aan het milieu uit behoefte aan bescherming: "als ik mijn naam kan waarmaken ben ik veilig".

Tijdens een van de focusgroep bijeenkomsten gaven jongerenwerkers aan minder energie te stoppen in de groep die fors crimineel actief is. "Sommigen zijn een station gepasseerd, daar focussen we niet op" aldus verschillende aanwezige jongerenwerkers tijdens een reflectiebijeenkomst. Een enkeling maakt toch de afweging "een lijntje te houden" bijvoorbeeld met een jongere die is gepakt en verblijft in de gesloten jeugdzorg. Ook stappen ze niet direct actief af op groepen waarvan ze intuïtief aanvoelen dat deze met criminele activiteiten bezig zijn: "We rijden rond, brengen ze in kaart maar stappen niet op die groep af."

3. Nabijheid, vertrouwen en humor in het jongerenwerk

3. Nabijheid, vertrouwen en humor in het jongerenwerk

Aan de basis van het jongerenwerk ligt vrijwilligheid en een presente grondhouding (Beurskens et al, 2019): met aandacht en toewijding een relatie opbouwen omdat je dan pas leert begrijpen waar het voor de jongere echt over gaat. Inzicht in wat er voor hem of haar op het spel staat maakt duidelijk wat je voor de ander kunt betekenen; wat je moet doen of juist moet laten. Kernwaarden van presentie zijn onder andere de open en onbevengende blik, het aansluiten bij- en afstemmen op de leefwereld van de jongere en trouw blijven wanneer het moeilijk wordt (Beurskens et al, 2019). In het licht van criminaliteitspreventie helpen deze kernwaarden om inzicht te krijgen in de redenen waarom een jongere ontvankelijk is voor criminaliteit. Ook helpt het om je eigen normatieve kader, dat criminaliteit waarschijnlijk veroorzaakt, het contact met de jongere niet in de weg te laten staan. Tot slot hebben juist deze kwetsbare jongeren iemand nodig die bij hen blijft. In termen van presentie gesproken: iemand die geen afstand neemt van hun soms onverbeterlijke gedrag (Beurskens et al, 2019).

Een belangrijke kernwaarde van het jongerenwerk is werken vanuit de relatie, in dit rapport spreken we van een professionele vertrouwensrelatie. Uit de gesprekken en meeloopsessies met de jongerenwerkers bleek dat hiervan voortdurend sprake was maar dat deze professionele vertrouwensrelatie ook op de proef wordt gesteld.

Daarnaast is het jongerenwerk vrijwillig. Niemand 'hoeft' mee te doen met activiteiten, de jongerencentra te bezoeken of in contact te staan met de jongerenwerker. Deze vrijblijvendheid maakt het werk soms ingewikkeld en vraagt om een outreachende aanpak, waarbij gebalanceerd wordt tussen de behoefte aan afstand van de jongere versus de preventieve taak van de jongerenwerker.

Professionele vertrouwensrelatie opbouwen en onderhouden

Vanuit hun signalerende en preventieve rol, ook in het kader van criminaliteitspreventie, streven jongerenwerkers ernaar om aan te sluiten bij de dynamische leefwereld van jongeren en een relatie met ze op te bouwen. Dit is echter niet altijd eenvoudig. Zoals een van de jongerenwerkers aangaf: "het is als dansen op een slap koord" (JW03). De jongerenwerker laveert tussen uiteenlopende verwachtingen van verschillende partijen zoals basis- en middelbare scholen, repressieve ketenpartners en de gemeente. Belangrijke voorwaarden voor de opbouw van een professionele vertrouwensrelatie zijn: tijd, transparantie en veel en vaak deel uitmaken van de leefwereld

(Rauwerdink-Nijland, 2025). Dit onderstrepen de jongerenwerkers in het onderzoek nadrukkelijk.

In het ideale geval is de jongerenwerker al in beeld op de basisschool en betrokken bij het kinderwerk van de sociaalwerkorganisatie. De kinderen groeien op die manier als het ware op in nabijheid van kinder- en jongerenwerkers, waardoor zij deze professionals gaan ervaren als belangrijke personen in hun sociale netwerk. De jongerenwerkers uit het onderzoek hadden meerdere voorbeelden van jongvolwassenen in de knel, die na jaren uit beeld te zijn geweest aankloppen bij "hun" jongerenwerker voor hulp. Vanuit de presentiegedachte pakt de jongerenwerker dit vraagstuk op.

De focus ligt niet alleen op contact maken met jongeren maar ook met hun ouders, de buurt en de (basis)school. Jongerenwerkers zijn zich ervan bewust dat zij –in het belang van de jongere- ook het vertrouwen moeten hebben van de omgeving van de jongere, zoals ouders, en in beeld moeten zijn bij overige belangrijke instanties of personen in het leven van de jongere.

[...] door gewoon ergens te zijn en ook met regelmaat gaan mensen je ook herkennen...[het is nodig dat ze je gezicht kennen]... ik vond het heel fijn dat iedereen wist: 'hé, als er iets is met de jeugd...gaan we eerst daarnaartoe.' (JW02)

De jongerenwerker verbindt mensen die voor elkaar van betekenis kunnen zijn. Het inzetten van ervaringskennis van peers werd meerdere keren genoemd, wat kunnen jongeren van elkaar leren? Dit gebeurt aan de hand van spelvormen maar ook tijdens groepsmomenten. Jongerenwerkers sturen dan subtiel aan op gespreksthema's en dagen jongeren met uiteenlopende visies uit om met elkaar van gedachten te wisselen. Dit geldt ook voor het onderwerp criminaliteit en ongewenst gedrag.

Ik ben ook wel van mening dat een jongere (...) wat kan leren van een groep die bijvoorbeeld al positief laat zien van 'zo gedragen we ons hier.' (JW01)

De jongerenwerkers zijn zich ervan bewust dat het sociaal leren ook de andere kant op kan werken:

...en soms heb je groepen die iets anders afdwingen. Ik kan als buitenstaander heel veel vertellen, maar het heeft geen zin. Als iemand in de wijk een bepaald aanzien heeft door gedragingen of door de titel die hij heeft opgebouwd in het straatleven brengt dat veel meer beweging bij zo'n jongere. Dat luistert heel nauw, want het kan twee kanten op. Het kan verslechteren of bevorderen. (JW02)

Humor als smeer- en bondmiddel in relaties met jongeren

Er zijn veel voorbeelden van present handelen gezien tijdens dit onderzoek. Een verschijnsel dat er uitsprong was het gebruik van humor. Er wordt veel gelachen, gestoeid en 'geflauwekuld'. Jongerenwerkers sluiten aan bij de omgangsvormen van de jongeren waarmee ze contact hebben en ze onderscheiden zich op deze manier van andere professionals. Humor is een manier om moeilijke onderwerpen aan te snijden en dient als smeerolie (Metz, 2011) zo maakt onderstaand voorbeeld duidelijk:

Ik zeg: wij gaan hier een heel groot bord ophangen zoals je dat bij de recherche hebt, met foto's en daartussen gaan we rode lijnen trekken, en als iemand ruzie heeft, dan...Ik zeg, want ik hou het niet meer bij en dan beginnen ze te lachen, maar dan zie je ze ondertussen ook wel denken van: ja, hij heeft waarschijnlijk wel een punt. (JW03)

In humor komt de professionele vertrouwensrelatie tot uiting, maar humor helpt ook om deze te voeden. Niet altijd worden grapjes gewaardeerd en dit kan pijnlijk zijn, maar het helpt voor zowel de jongerenwerker als de jongere om elkaar over en weer op hun plek te zetten (Abdallah, 2017). Kom je hier zonder kleerscheuren doorheen dan is dat helpend voor de relatie. Een van de jongerenwerkers gaf aan dat humor van de jongere iets zegt over de mate van nabijheid: het maakt duidelijk waar je als jongerenwerker staat wanneer een jongere het waagt om je voor de gek te houden of goed reageert op je grapjes.

Beschermende factoren

Het Nederlands Jeugdinstituut (NJI) schetst een top 10 van beschermende factoren voor een positieve ontwikkeling van jeugd (Ince et al., 2018). Een belangrijke beschermende factor voor jeugdigen is sociale verbinding. Jeugdigen hebben behoefte aan sociale binding: warme, ondersteunende relaties, in het gezin, op school, met vrienden en in de wijk. Ook confrontatie met pro-sociale normen, kansen voor betrokkenheid, steun van belangrijke volwassenen en een constructieve tijdsbesteding zijn beschermende factoren die onderstreept worden en waar het jongerenwerk een belangrijke bijdrage in kan leveren waardoor de kans op criminele activiteiten vermindert. De jongerenwerker beschouwt het laagdrempelige contact en het regelmatig in gesprek gaan over risicovol gedrag als een beschermende factor.

Misschien dat [de jongere] gewoon een persoon nodig heeft die over hem of haar waakt en die ook durft te zeggen 'ik maak me zorgen. Weet je wel wat er kan gebeuren? Of weet je waar je in terecht kan komen? En als je erin terecht komt

hoe moeilijk het is dat je er weer uit kunt komen?' Dat kan een jongerenwerker zijn maar dat kan ook je opa zijn, of een beste vriend, of de voetbaltrainer. (JW01)

Het inzetten op meer structurele beschermende factoren, gericht op het veranderen van bijvoorbeeld werk- en inkomen of een zinvolle dagbesteding, zijn eveneens doelen die het jongerenwerk nastreeft. Jongerenwerkers proberen dit bijvoorbeeld te realiseren in samenwerking met Halt, een professionele voetbalclub of het handig inzetten van Maatschappelijke Diensttijd (MDT). Jongeren die bekend zijn bij het jongerenwerk en een taakstraf krijgen kunnen deze uitvoeren op terrein van het jongerencentrum. Dat geldt ook voor de Maatschappelijke Diensttijd: jongeren die zich vervelen kunnen klusjes doen en krijgen daarvoor een vergoeding. Hier wordt actief op ingezet.

Zodoende ben ik met HALT gaan schakelen, van: 'ik ken deze jongere'. Het biedt misschien veel meer mogelijkheid om hier haar taakstraf [...] – uit te voeren. Zodat ik misschien nog wat teweeg kan brengen, vanuit de band die ik met haar heb opgebouwd het afgelopen jaar. (JW01)

4. Bedreigingen voor present werken: over keuzes, grenzen en positionering in het jongerenwerk

4. Bedreigingen voor present werken: over keuzes, grenzen en positionering in het jongerenwerk

Een presente grondhouding resulterend in een professionele vertrouwensrelatie ligt aan de basis van het jongerenwerk. Zonder deze vertrouwensrelatie kan de jongerenwerker weinig betekenen in de preventie van criminaliteit en risicovol gedrag.

Het werken aan een professionele vertrouwensrelatie is niet makkelijk en vanzelfsprekend. De jongerenwerker stelt het belang van de jongere voorop maar heeft -zeker in relatie tot criminaliteitspreventie- te maken met verwachtingen vanuit de omgeving. Dat kan gaan om ouders, buurtbewoners en de school maar ook om politie, justitie, de gemeente en de sociaalwerkorganisatie waar de jongerenwerker onder valt. Deze partijen vinden het soms moeilijk begrip op te brengen voor de professionele vertrouwensrelatie die de jongerenwerker en de jongere bindt. Dit maakt dat de jongerenwerker zich moet legitimeren en dat kost tijd en energie. Een ander dilemma waar de jongerenwerker tegenaan loopt is de afweging waar de jongere het meest belang bij heeft: de zachte hand van de jongerenwerker of de harde hand van justitie? Wanneer de jongerenwerker geen invloed meer ervaart op de criminele levenswandel van de jongere, zou een grens vanuit justitie dan tot inzicht en inkeer lijden? Deze gedachte druist gevoelsmatig in tegen de vertrouwensrelatie maar in praktijk kunnen ze hand in hand gaan, mits er de ruimte voor is.

Een laatste uitdaging is de (ongewilde) uitsluiting van bepaalde groepen jongeren. Jongeren verschillen onderling sterk in hun behoeften maar ook in kwetsbaarheid. Hoe bedien je alle groepen optimaal en voorkom je dat bepaalde jongeren worden buitengesloten door de keuzes die je als jongerenwerker maakt?

Deze uitdagingen worden in dit hoofdstuk verder toegelicht. We spreken dan van dilemma's omdat de jongere telkens voor twee (of meer) keuzes wordt gesteld en er niet een de beste lijkt.

In- / exclusie van jongeren

Een eerste dilemma betreft de onbedoelde uitsluiting van bepaalde (groepen) jongeren. De jongerenwerker hoopt jongeren aan zich te binden en vanuit een professionele vertrouwensrelatie een serieuze gesprekspartner voor hen te zijn. Impliciet leeft onder hen de overtuiging dat zij geen invloed hebben op jongeren met een verregaande criminele

levenswandel en dat hun opdracht ligt bij het beschermen van de overige jongeren in kwetsbaardere posities. Dit is een ingewikkeld vraagstuk want wanneer de aandacht beperkt blijft tot de –volgens jongerenwerkers- kwetsbare groep jongeren ga je voorbij aan de behoeften van anderen.

Niet alle jongeren hebben dus dezelfde behoeftes en noden. Sommige groepen jongeren kunnen andere jongeren 'afschrikken'. Ook de sfeer en aankleding van de locaties, het aanbod in eten en drinken en gedrag dat wel of niet wordt getolereerd doen jongeren besluiten er wel of niet naartoe te gaan. De diversiteit aan locaties kan ervoor zorgen dat jongeren liever naar de locatie in een andere gemeente gaan. Wanneer het dan ook nog gaat om jongeren met problematisch gedrag komt het voor dat jongerenwerkers gaan denken in termen van "onze jongeren" en de gevaarlijke anderen.

Toen kregen we ook nog bepaalde schoffies die nu de verkeerde kant op gegaan zijn binnen. Aan de andere kant willen die ook niet binnen zijn, die willen in zo'n hang container, waar niemand ze ziet, waar ze dingen kunnen uitspoken, met name als het donker is. (JW03)

De gemeentegrenzen en daarmee verband houdende organisatorische begrenzings spelen voor de jongeren amper een rol. Hun actieradius wordt bepaald door de vriendengroep (vanuit school), mobiliteit en aantrekkelijke activiteiten of (open) sfeer van de jongerenlocatie binnen een aangrenzende gemeente. Jongerenwerkers beschouwen hun beperkte actieradius wel als een probleem. Ze spiegelen zich daarin met de straatcoaches, die minder beperkt leken te worden door gemeentegrenzen en daardoor met andere groepen jongeren in contact waren.

In- en exclusie van jongeren kan ook voortkomen uit overwegingen van een jongerenwerker. In sommige gevallen constateert de jongerenwerker dat een jongere keer op keer de fout ingaat en het gevoel krijgt dat zijn of haar interventies geen effect hebben. Een jongerenwerker zegt hierover:

Die heeft weer een vechtpartij gehad. Ik denk van, hoe ga ik die gast naar binnen halen [...] hoe ga ik dat bij hem doen? Bij hem zou ik moeten zeggen, vriend we hadden een afspraak. [...]. Het kan allemaal gebeuren en het punt is eigenlijk: hij mag hier komen, hij moet niet. (JW03)

De jongerenwerker heeft dan behoefte aan inmenging van ketenpartners, waar we later in het verslag op terugkomen.

Organisatiedoelen versus doelen van het jongerenwerk

Het aansluiten bij de leefwereld van jongeren is belangrijk met het oog op criminaliteitspreventie. De jongerenwerkers verhouden zich echter niet alleen tot de behoeften van de jongeren maar zijn ook gebonden aan de organisatiecontext. In hoeverre geef je bijvoorbeeld gehoor aan de (impliciete) opdracht van jouw organisatie om gezondheid te bevorderen? Binnen de eigen organisaties leven er beelden over de rol die de jongerenwerker heeft in het bevorderen van welzijn en gezondheid. De jongerenwerkers in dit onderzoek gaan voor de harm reduction (schadebeperking) gedachte en staan het gebruik van vaperen en cannabis met mate toe. Ook bieden sommige locaties minder gezonde etenswaren zoals chips en cola aan om het contact met -juist de jongeren in kwetsbare situaties- te faciliteren. Door als jongerenwerker afstand te nemen van de (primaire) behoeften en interesses van jongeren raak je ze kwijt, is hier de gedachte. Hier zit ook de uitdaging, want de behoeften van jongeren lopen uiteen. Dat geldt niet alleen op het gebied van leefstijl maar ook qua voorkeur voor specifieke activiteiten:

[...] sommigen die gaan daar prima op, dat je gewoon binnenloopt, die gaan op de bank zitten, luisteren muziek, die spelen wat biljart en die vinden dat prima zo. En dan zijn er anderen: 'meh, saai'. (JW03)

Jongerenwerkers geven aan dat ze vanuit de organisatie de ruimte moeten krijgen om aan te sluiten bij de leefwereld om de relatie te kunnen aangaan of versterken. Het logo van de organisatie kan dit frustreren omdat de jongerenwerkers gezien kunnen worden als onderdeel van de jeugdhulpverlening. In een van de gemeentes maakt het jongerenwerk deel uit van een consortium aan jeugdzorginstellingen, die allemaal opereren onder dezelfde naam. Sommige jongeren (en hun ouders) zijn het vertrouwen in de hulpverlening verloren, de associatie met de naam van een hulpverlenende instantie kan het opbouwen van de band in de weg staan. De jongerenwerkers van twee van de drie organisaties dragen (sinds kort) herkenbare kleding (jas en trainingspakken) waar 'jongerenwerker' opstaat. Ondanks mogelijk wantrouwen rondom hulpverlening gaven ze aan dit wel prettig te vinden om herkenbaar te zijn en zich te positioneren.

Positionering ten opzichte van ketenpartners

Jongerenwerkers werken bij de aanpak van jeugdcriminaliteit al dan niet op basis van een convenant samen met verschillende andere partijen zoals scholen, handhaving, politie, straatcoaches en de lokale gemeente om informatie te delen en samen acties te ondernemen tegen jeugdcriminaliteit. Niet alleen ten aanzien van jongeren balanceren

jongerenwerkers op een slap koord, ook in de samenwerking met ketenpartners is het een balansoefening en is relationeel werken van belang.

Jongerenwerkers positioneren zich bijvoorbeeld tijdens deelname aan gemeentelijke veiligheidsoverleggen: ze luisteren en nemen zorgwekkende informatie over (groepen) jongeren mee in hun achterhoofd maar verliezen de professionele vertrouwensrelatie met de jongere(n) niet uit het oog. Het lukt de jongerenwerkers in de regel om hun rol als belangenbehartiger van de jongeren voor het voetlicht te brengen.

[...] als de gemeente mij zegt: wij willen dat je vanavond op deze overlastplek gaat zijn, dan ga ik er morgen pas naartoe. Dan rij ik er morgen langs en dan ga ik niet eens naar de groep, maar ik ga alleen kijken wie staat daar, waar zijn ze? En dan pak ik ze op een andere plek even apart. (JW04)

Voor de groep jongeren die duidelijk het criminele pad bewandelen hopen jongerenwerkers dat justitie een grens stelt maar deze grens blijft nogal eens uit. De meningen lijken verdeeld over het "bestwil-principe": om een jongere tegen zichzelf in bescherming te nemen kan het delen van belastende informatie zinvol zijn. Zo zegt een jongerenwerker:

Wij delen dan wel alleen hetgeen waarvan wij denken 'het gaat niet goed met iemand, deze moeten we eigenlijk een beetje beschermen tegen zichzelf' (JW03)

Een andere jongerenwerker zegt over zijn aanwezigheid tijdens een veiligheidsoverleg:

Ik weet meer maar hier houd ik dus gewoon even mijn mond want ik heb ook nog een vertrouwensband...het is niet iets levensbedreigends, niemand gaat er dood van. Mogen ze [politie/justitie] zelf uitkomen...Als dingen zijn gebeurd zijn dingen gebeurd. Daar kun je niets meer aan doen. Daarbij vind ik dat het niet mijn werk is om jongeren aan te naaien bij de politie. Dan moet vooral de politieman het werk beter doen denk ik dan. (JW04)

Het delen van informatie gaat soms ook de andere kant op: de jongerenwerker informeert een jongere dat deze besproken wordt tijdens een veiligheidsoverleg in de hoop dat dit tot inzicht leidt.

Als ik de jongere wel ken ga ik natuurlijk actie ondernemen. Dan ga ik [laagdrempelig] het gesprek aan. Van 'Joh, je moet uitkijken met wat je doet...dat zal besproken worden.' (JW04)

De meer op repressie gerichte ketenpartners zoals de politie en BOA's worden door een aantal jongerenwerkers liever niet gesignaleerd in of rond het jongeren centrum omdat dit inbreuk maakt op privacy en ervaren veiligheid van de jongeren.

Jongens, kom maar gewoon lekker poolen. Maar wat buiten is blijft buiten he! Zaken die buiten opgelost moeten worden, worden hier niet opgelost. (JW03)

Een terugkerend thema in het onderzoek betrof de samenwerking met de straatcoaches. Zij hebben als primaire taak om op straat te zijn en gedragsaanwijzingen te geven richting overlastgevendende jongeren. Ook signaleren ze overlast en criminaliteit en spelen persoonsgegevens en bijvoorbeeld kentekens door naar ketenpartners in het veiligheidsdomein, dit geeft straatcoaches een andere positie, bevoegdheden en ook verwachtingen dan de jongerenwerkers. Door hun enkelvoudige taak –op straat zijn- hebben ze frequent contact met jongeren daar. Ook zijn ze niet gebonden aan gemeente- (en dus organisatie) grenzen en houden hierdoor lijntjes met jongeren die zich verplaatsen tussen gemeentes.

Over de samenwerking met straatcoaches hebben sommige jongerenwerkers tegenstrijdige gevoelens. De straatcoach brengt vele uren door op straat, in de leefwereld van bepaalde groepen jongere. Het aantal uren aan inzet van straatcoaches ligt hoger dan het aantal uren dat jongerenwerkers ambulant zijn. De jongerenwerkers in ons onderzoek zouden ook graag meer op straat te vinden zijn maar komen daar door beperkte tijd en middelen niet aan toe. De jongerenwerker heeft een veelheid aan taken, het ambulante straatwerk is daar slechts een van. Een jongerenwerker lift -noodgedwongen- mee op het duurzame contact tussen straatcoach en de jongere op straat:

Die [jongeren] zitten dan op die hangplek. Waar ik dan met pijn en moeite zeg anderhalve keer per week kom. Daar wil je drie keer zijn, daar wil je echt drie keer zijn. Straatcoaches doen het ons wat dat betreft voor. Nu is dat ook hun opdracht, die doen niks anders als elke avond op straat zijn. (JW03)

De straatcoach springt er enerzijds uit als bondgenoot, anderzijds is het niet de bedoeling dat de straatcoach op de stoel van de jongerenwerker gaat zitten omdat ze dicht tegen het veiligheidsdomein aanzitten en minder bij de begeleiding van de jongeren, zo vonden een aantal jongerenwerkers uit het onderzoek.

Jongerenwerkers beschouwen zichzelf als deskundig op het gebied van preventie, signalering en laagdrempelige hulp. Straatcoaches hebben hierin geen taak en deskundigheid. Jongerenwerkers vrezen dat de duurzame band tussen straatcoach en jongere ten koste kan gaan van het contact met de meer deskundige jongerenwerker. De jongere vindt zijn behoefte aan contact met een betrokken volwassene dan bij de

straatcoach. Belangrijke kanttekening hierbij is dat de mate waarin dit dilemma wordt ervaren sterk afhangt van de houding van de straatcoach. Er zijn voorbeelden van een straatcoach die goed aansluit bij de leefwereld van de jongere en het initiatief om jongeren in contact te brengen met de jongerenwerker. De straatcoach motiveert jongeren actief om bijvoorbeeld het jongeren centrum te bezoeken.

Begin februari 2025 werd duidelijk dat het bedrijf waarvoor straatcoaches werken in Limburg, wordt onderzocht i.v.m. criminele activiteiten en hun werkzaamheden voorlopig zijn stopgezet. Volgens de jongerenwerkers (februari 2025) gelden deze verdenkingen niet (meer) voor de straatcoaches met wie zij samenwerkten. Dit resulteerde in een gat in bezetting wat kansen bood voor de inzet van meer ambulante uren voor jongerenwerkers.

Naast samenwerkingen met meer op repressie gerichte ketenpartners werken jongerenwerkers samen met onderwijsinstellingen, verenigingen en andere sociale partners. Ze lopen bijvoorbeeld rondes tijdens pauzes op scholen om ook daar in contact te zijn met jongeren. Een samenwerking met een school in het kader van criminaliteitspreventie sprong eruit: het was een school waar in het verleden en ook recenter verschillende incidenten waren geweest met leerlingen. De jongerenwerkers en ondersteunend schoolpersoneel schakelden snel met elkaar, mede door de kleine fysieke afstand. Mocht er iets aan de hand zijn met leerlingen dan verwees de school door naar het jongerenwerk en andersom. Een van de ondersteunende medewerkers had zelf ervaringskennis op het gebied van criminaliteit en ondermijning die hij ook inzette in het contact met jongeren. De jongerenwerkers konden ook terecht voor vragen en leren van zijn ervaringen. Een uitdaging die de jongerenwerkers in het contact met sommige scholen benoemen is dat sommige leerlingen werden toegeleid naar het jongerenwerk en dat scholen op dat moment hun handen van de leerlingen aftrekken. Jongerenwerkers ervaren dan dat scholen op dat moment minder open staan voor samenwerking rondom de betreffende leerling.

Uitdagingen voor jongerenwerk in de praktijk: online nabijheid en samenwerking in de (grens) regio

De grootste uitdaging voor jongerenwerkers op het gebied van criminaliteitspreventie is het in stand houden van een goede werkrelatie met jongeren en ketenpartners met de beperkte tijd en middelen die er zijn, zo werd uit voorgaand hoofdstuk duidelijk. Daarnaast zijn er – in het licht van criminaliteitspreventie- nog een drietal uitdagingen naar voren gekomen. Deze bieden kansen om het jongerenwerk in Limburg gericht op criminaliteitspreventie te versterken in fase 2 en 3 van dit onderzoek.

Een van de uitdagingen is de online leefwereld. Daarnaast is samenwerking tussen jongerenwerkers in de regio van belang. In mindere mate speelt dit ook voor inter-

ationale samenwerking, niettemin willen we ook daar kort bij stilstaan omdat vanuit verschillende partijen de vraag komt in hoeverre de internationale positie van de regio een rol speelt.

Online leefwereld

Jongerenwerkers gaven aan dat de online leefwereld bij jongeren een rol speelt bij het organiseren en in contact komen met criminele activiteiten van jongeren. Een van de jongerenwerkers geeft aan:

Je ziet het op Snapchat voorbijkomen, bepaalde emoticons die dienen voor bepaalde drugs bijvoorbeeld. Dus ik weet even de concrete voorbeelden niet. Maar bijvoorbeeld, een chocoladereep is dan voor een bepaalde drugs, dan zeg je niet meteen: ik verkoop hash, maar chocoladereep is zoveel. Een koekje is zoveel, op die manier, dus dat zie je heel veel terug op social media, maar ook het bijdragen van messen [...]. (JW01)

Maar in hoeverre houdt je juist wel of geen rekening met de online leefwereld als jongerenwerker? Hier stelden de jongerenwerkers zich verschillend op. Waar sommigen actief zijn (of actiever zouden willen zijn) focust de ander liever op het directe offline contact. De jongerenwerker geeft aan: “als ze me willen vinden lukt dat toch wel”. Het lijkt erop dat leeftijd van de jongerenwerker een factor van betekenis is in de bereidheid om online aan de slag te gaan. De “oudere” jongerenwerker is hier niet in thuis, de jongere garde maakt er veelvuldig gebruik van in het leggen en onderhouden van contact met jongeren. Dit gebeurt vanuit werkaccounts. Een enkele jongerenwerker vindt het heel belangrijk om zijn privéleven te delen met jongeren en hun ouders om de professionele vertrouwensrelatie te bevorderen maar dit is geen gebruikelijke aanpak. De online leefwereld werd door de jongerenwerkers wel gekenmerkt als iets wat van belang is voor jongeren en waar ze graag meer over willen leren, zeker in het licht van criminaliteitspreventie.

Werken in een grensregio

De locatie van Limburg tussen België en Duitsland in is niet een onderwerp dat in eerste instantie wordt genoemd door jongerenwerkers als we het hebben over criminaliteitspreventie. Hoewel jongeren en jongerenwerkers regelmatig de grens over gaan lijkt de taalbarrière (Duits en in mindere mate Frans) duurzame contactgroei met jongeren uit de andere landen af te houden. De gemeentegrenzen en daarmee verband houdende organisatorische grenzen lijken van groter belang. De jongerenwerkers uit de verschillende gemeentes weten elkaar te vinden maar hebben duidelijk behoefte aan nog kortere lijntjes.

Toch zijn er wel momenten waar de landsgrenzen een rol spelen in criminaliteitspreventie. De handel in vapes springt er in dit verband uit: in Duitsland zijn deze volop verkrijgbaar tegen een lage prijs. Een jongerenwerker zegt hierover:

Vapehandel is natuurlijk ook gewoon illegaal nu. Dat ze iemand appen om vapes te halen in Duitsland: ‘Ik app of snap die wel even voor vapes.’ (JW01)

Voor Nederlandse jongeren is het lucratief om ze onder hun peers te verkopen. Dit kan wel leiden tot vragen over de pakkans en regels rondom overtredingen in bijvoorbeeld Duitsland.

Uitwisseling met jongerenwerkers uit de regio

Tijdens dit onderzoek werd duidelijk dat jongerenwerkers het erg op prijs stellen om van gedachten te wisselen met collega's die in dezelfde regio werkzaam zijn maar onder andere organisaties vallen. Hoewel ze elkaar incidenteel goed weten te vinden op casusniveau is er behoefte om op structurele basis met elkaar van gedachten te wisselen rond overstijgende thema's. Hierbij valt te denken aan profileringsvraagstukken ten aanzien van ketenpartners in bijvoorbeeld veiligheidsoverleggen maar ook de ruimte die jongerenwerkers krijgen ten aanzien van de eigen organisatie om met jongeren aan de slag te gaan die schuren tegen criminaliteit en ondermijning. Jongerenwerkers kunnen elkaar hierin inspireren.

Bronnen

Bronnen

- Abdallah, S. (2017). *Struggles for success: Youth work rituals in Amsterdam and Beirut*. Dissertation, Universiteit van Amsterdam.
- Beurskens, E., Van der Linde, M., Baart, A. (2019). *Praktijkboek presentie*. Uitgeverij Coutinho.
- De Jong, J. D.A. de (2022). *Jongerenwerk voor 'de 2%'. Over 'wat werkt' en 'wie werkt' in jongerenwerk om recidive te voorkomen en sociale problematiek te verminderen*. Hogeschool Leiden.
- Ince, D, van Yperen, T en Valkestijn, M. (2018). *Top tien beschermende factoren voor een positieve ontwikkeling van jeugdigen*. Nederlands Jeugd Instituut (NJI).
- Koetsenruijter, R., Manders, W., Tuncay, B. & Sieckelinck, S. (2023). *Preventie van Jonge Aanwas door Jongerenwerk en Straathoekwerk: Samenwerken aan Positieve Veiligheid. Literatuuronderzoek*. Lectoraat Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.
- Van der Laan, A. M., Tollenaar, N., Beijers, J., & Kessels, R. (2024). Ontwikkelingen in de jeugdcriminaliteit 2000-2023. *Cahier 2024-15*. Wetenschappelijk Onderzoeken Datacentrum (WODC).
- Rauwerdink-Nijland, E. (2025). Straathoekwerkers en hun cliënten. Hoe bouw je een goede werkrelatie op? *Vakblad Sociaal Werk*, Volume 26, 21-23.
- RIEC Regionaal Informatie en Expertise Centrum (2022). *Fenomeenonderzoek Jeugdige Ondernemers Limburg. Er speelt van alles, maar lang niet alles wordt gezien. Pas als je focus aanbrengt ga je iets zien*.
- Metz, J. (2011). *Ambulant jongerenwerk: vinden, binden, motiveren en doorleiden: de actuele relevantie van de klassieker*. Youth Spot, Hogeschool van Amsterdam.
- Sonneveld, J. (2024). Specialistisch Jeugdwerk voor de 2%. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 33(3).
- Verbruggen, J., van der Geest, V., & Blokland, A. (2016). Adult life adjustment of vulnerable youths. The relationship between criminal history, employment history and adult life outcomes. *Journal of Developmental and Life-Course Criminology*, 2(4), 466-493.